

271.2-36Климент Охридски, Св.(049.3)

271.2-36Наум Охридски, Св.(049.3)

930.85(497.7)(049.3)

Бобан Карапејовски**ОД ПЛАОШНИК, ПРЕКУ БОЛОЊА ДО УКИМ
(Кон Книга за светите браќа Климент и Наум Охридски,
приредувачи: Димитар Пандев и Славе Ѓорѓо Димоски,
Охрид: Општина Охрид, 300 стр.)**

Историјата на јазикот (оној како систем од знаци, во општолингвистичка смисла), вели дека е мошне веројатно тој да постои онолку долго колку што постои и свесниот човек. Сепак, за жал, за таа историја немаме пишан доказ. Прајазниците, од кои претполагаме дека се развиле некои други јазици, од кои веројатно се развиле денешните, се хипотеза. Убедлива, навистина, ама хипотеза. Докажана, но до извесен степен, по кој се нижат аксиоми, кои повеќе се уверувања и убедувања (често и произволни), отколку логичко-математички пандан на вистинските аксиоматски тврдења. Изречениот збор е основата на писмото, навистина, но тој е менлив и минлив, постои само во даден миг, а човекот има некоја длабока потреба од мигот да направи вечност.

И – успеал! Историјата на писмото ни потврдува дека 5 000 години, преку писмено фиксираниот збор, поправо – мисла, сме успеале мигот да го заробиме и да успееме да го надминеме географското и трансгенерациското ограничување. Да отидеме отаде воздухот што ги шири звучните бранови и се губи во минливоста (панта реи!) и на кожа, папирус или дрво да го импрегнира за навек.

Како што тврди Јакобсон, тоа за словенските јазици е последица на врвните лингвисти Кирил и Методиј, но и на нивните продолжувачи, пред сè, Свети Климент и Свети Наум Охридски. Со нивната дејност нашиот успеал да влезе во историјата на светските јазици и, уште поважно, на мапата на писмата во светот. За Кирил веќе знаеме дека ја создаде глаголи-

цата, но тоа дело ќе беше залудно ако не се продолжеше неговата мисија, преку преписи и преводи, но и преку општообразовна дејност од страна на Св. Климент. Охрид стана словенски образовен центар, територијата на Македонија се издвои на светската мапа, а ние добивме школа-универзитет, со високо поставени стандарди, на кои денес можеби и помалку се придржуваме отколку тогаш. Практично, во Св. Климент ние го имаме првиот ректор на нашиот универзитет.

Зошто е тоа така?

Во 1088 г. во Болоња почнува со работа најстариот универзитет што до ден-денес функционира во светот. Оттаму потекнува и самиот назив „универзитет“. Две години претходно, во Охрид се зборува за школа. Вистина, името не е „фенси“, како што би се рекло денес, навистина не се издавале дипломи ниту имало континуирано држава оттогаш до денес за да се грижи за најголемото и едно од првите средишта на словенскиот јазик и култура, но дејноста била рамна на универзитетска. Во Болоња акцентот бил ставен на она што денес може да се подведе под хуманистика, во Охрид, пак, филологијата доминирала, но во прилог на високиот степен на универзалното подучување и образование, еднакво на денешното универзитетско (ставено во соодветен контекст на деветтиот век), оди грижата на Св. Климент за општите знаења на препишувачите и на преведувачите.

Книгата што ни е предмет на интерес денес содржи неколку искажувања на таа тема. Па, така Никола Минчев во одломката во книгава ќе констатира: „Задоволувањето на таа општествена потреба Климент ја сфати како своја основна мисија и за тогашните услови организира огромна просветителска дејност. Цифрата од 3.500 ученици што ги обучувал е импозантна не само за тогашните услови. Затоа не случајно просветната активност на Климента се наречува прв словенски универзитет. Дејноста на Климента не се ограничува на просветното и верското поле. Скоро не постои област во која не оставил трага од својата творечка активност, вклучувајќи го и стопанскиот развој на овој крај, организирање на болници и сл.“

Акад. Ксенте Богоев вели: „Голем организатор и педагог, тој во својата самопрегорна акција во Македонија и надвор од неа за „урнувањето стената на мракот“ и „упатување со писмо кон спасение“, како што вели неговиот биограф, се потпираше на соработката на околу 3.500 ученици што сам ги издигна како просветители и духовници. Таа импозантна организација и јасно издиференцираната концепција во просветното и книжевното творештво, со право науката ги квалификува како конституирање на книжевна школа и прв словенски универзитет.“

Се разбира, како и во средновековна Европа, и во Охрид многу пред тоа оваа дејност е врзана за потребите на религиското организирање. Свети-климентовиот универзитет се наоѓал, практично, во црква, чии остатоци ги пронаоѓа професорот на наследникот на Климентовиот, Универзитетот (тогаш) „Кирил и Методиј“, Димче Коцо.

Нашиот патрон ќе истакне: „Тој не се ограничуе само на тесниот круг на црковната дејност, ами се грижи за општото културно подигање на народот. А колку широки биле неговите замисли и колку големи неговите организаторски способности покажуе работата на неговата школа – универзитет во Охрид, каде што се училе околу 3.500 ученика.“ И, ќе продолжи Конески: „Тоа е опсегот на неговата работа со која што св. Климент успеа да ја зацврсне славјанската просвета и славјанската писменост.“

Книгата за светите браќа Климент и Наум Охридски, издание на Општина Охрид, а приредена од Димитар Пандев и Славе Ѓорѓо Димоски, да се изразиме со една когнитивна (!) метафора, е распослана на 316 страници. Таа содржи воведно слово за Климент и Наум од авторите, потоа поглед на почетоците на словенската филологија во 19 век, со пронаоѓањето на охридските ракописи и врзувањето на Св. Климент со нив. Авторите ќе истакнат: „Таа го реконструирала нивниот изворен текст и ги поврзала со нивните автори, со свети Климент, со свети Наум и со нивните ученици. Авторството на оригиналните текстови е една од клучните задачи на филологијата. Впрочем, таа одлично се снаоѓа во времето, зашто пред сè, се потпира на историјата и на хронологијата (редоследот на настаните).

Да се открие во филологијата свети Климент, а уште повеќе и свети Наум или кој било друг како автор не било воопшто лесна задача, особено не во XIX век, кога науката за старите ракописи не можела лесно да се одвои од класичните текстови. Но, кога можела да го направи тоа историската лингвистика уште со Востоков, зошто да не можела да го направи тоа и самата словенска филологија. И го направила!“

Неодминливо се споменува откривачот на Св. Климент, Ундолски, потоа В. И. Григорович, Буслаев, Срезневски за да се заокружи првата целина на книгата со текстот на Николај Туницки „Преглед на животот и дејноста на Свети Климент Охридски“.

Делот Св. Климент и Наум во македонската публицистика донесува извадоци од Јордан Хаџи Константинов – Џинот, Димитрија Миладинов; а, текстот на Конески „Св. Климент Охридски и славјанската просвета“ од Нова Македонија од 1945 г. е предаден во целост, по што следува и написот на Иван Мазов.

Во делот „Поглед во дејноста на Охридската книжевна школа“ на прво место е предаден текстот „Книжевното дело на Свети Климент Охридски“ од авторите на книгата, додека, пак, за „Личноста на Богородица [како] инспирација за Свети Климент Охридски“ пишува Вера Стојчевска-Антиќ. Овој дел завршува со авторскиот текст на Св. Климент – „Похвално слово во спомен на светите и преславни учители на словенскиот народ, кои му створиле писмо и го превеле Новиот и Стариот закон на негов јазик, на блажениот Кирил и на архиепископот панонски Методија“.

Во книжевното дело на Св. Наум Охридски се воведуваме преку текстот на Конески „За Храбровата апологија и за зборот ‘боукаръ’ во неа“, по што и ја читаме апологијата на храбриот црномантиец „За буквите“. Оригиналниот текст на „Првото житие на Свети Наум“ и освртот за него во „општословенски и македонски контекст“, како и загледот „Книжевното дело на Климент Охридски во контекст на развојот на новите книжевни јазици и литератури“ го заокружуваат ова поглавје.

Пренесени се извадоци од „Пространото житие на Свети Климент Охридски“ од Теофилакт, паралела со Прличев и неговото „Слово за Климента“; извадоци од студии на Валентина Миронска-Христовска, Блаже Ристовски, Вацлав Вондрак, г.г. Доситеј, Филип Каваев, Харалампие Поленаковиќ, Радмила Угринова-Скаловска, Петар Хр. Илиевски, Климент Малески, Воислав И. Илиќ, Душко Нанески, Михајло Георгиевски, Ратомир Грозданоски, Ацо Гирески, Томе Саздов, Добрила Миловска, Емилија Црвенковска, Маја Јакимоска-Тошиќ, Ѓоко Ѓорѓевски... и, простете ако заборавав некого, но листа е долга, што е уште една потврда за силната традиција, поттик и мотивираност на македонските истражувачи да се занимаваат со филолошката и со културно-просветната и духовна дејност на Св. Климент.

Прегледот на македонската историографија ги содржи ексцерптите од студиите на Бранко Панов, Александар Атанасовски и Митко Панов.

Одделот за Климент и Наум во македонистиката и во славистиката се отвора со реферирање кон текстот на Конески за Охридската книжевна школа, за да продолжи со „Поглед во ‘Културната улога на Охрид’ На Конески“.

Се редат искажувања на македонски општественици за делото на Климент и Наум како „Реминисценции од Охридското чествување на Климент Охридски во 1966 година“: Никола Минчев, Ксенте Богоев, Јаким Спировски, но и научници, палеослависти и старословенисти: Грга Новак, Велибор Григориќ, Бранко Крефт, Живан Милицавац, Ласло Хадровиц,

Гинтер Витшенс, Хорас Лант, а на собирот референти биле и Владимир Георгиев, Јозеф Курц, Алојз Шмаус, Роберт Оти.

Текстовите на Коцо, Стефанија и Грозданов го заокружуваат, условно, научниот дел на книгата, пред акцентот да биде ставен на „Свети Климент и Наум Охридски во народната и во уметничката литература“. Во овој втор дел на Книгата поместени се разни текстови во контекст на Светите Климент и Наум Охридски во народното творештво, во уметничката литература, во македонската поезија, во современата македонска проза; како и реминисценции на свети Климент и свети Наум Охридски во македонската проза и Светите Климент и Наум Охридски во драмското и сценаристичкото творештво.

Делото на Св. Климент, како продолжение на делото на врвните лингвисти Св. Кирил и Св. Методиј, е нашиот траен влог во филологијата и во славистиката, но и во општата лингвистика, зашто јазичниот свет и светот полн со јазици ќе останеше посиромашен за старословенскиот и, на некој начин, за македонскиот низ вековите.

Филолошкиот факултет, пак, во Пандев има посветен проучувач и врвен историчар на јазикот, кој придонесува (и со ваквите дела како денешното што го промовираме) македонската историска лингвистика и историја на јазикот да станат дел од светската лингвистика. Нашиот факултет, пак, убедливо се покажува дека е дел од мапата на универзитетите во светот што имаат илјадагодишна јазично-книжевна традиција.

ФОТОГРАФИИ ОД НАСТАНОТ

